

MİLLİYETÇİ DERGİLERİN ALEVİLİĞE YAKLAŞIMI ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER (1940-1980)

SOME EVALUATIONS ON THE APPROACH OF NATIONALIST MAGAZINES TO ALEVISM (1940-1980)

CANAN SARIYAR SEZAN*

Sorumlu Yazar

Öz

Fikir dergileri, toplumların sosyal, kültürel ve düşünsel yapısını şekillendiren önemli yayın organlarıdır. Bu dergiler, sanat, edebiyat ve düşünce alanlarında bireylerin ve toplumların entelektüel seviyesini yükseltme işlevi görürler. Yayınlandıkları dönemin fikir dünyasını yansıtmaları açısından tarihsel birer belge niteliği taşımaktadırlar. Türkiye’deki fikir dergileri, ülkenin düşünsel dönüşümünü izleyen ve bu dönüşümü yönlendiren kritik bir kanal olmuştur. Milliyetçi dergiler de milliyetçilik ideolojisini benimseyerek, bu ideolojiyi toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik ve dini bağlamlarda savunmuşlardır. Bu dergiler, özellikle toplumsal sorunlara ışık tutarken genelde milliyetçilikle ilişkili temalar üzerinden toplumsal bütünlük anlayışını pekiştirmeye çalışmışlardır. Alevilik, milliyetçi fikir dergilerinin gündeminde tarihsel ve kültürel boyutlarıyla önemli bir yer edinmiştir. Alevilik konusunun ele alındığı bu dergilerde, toplumda var olan farklı kimliklerin bir arada yaşama pratiği üzerinden, milliyetçi değerler ve anlayışlarla paralel bir toplumsal birliktelik düşüncesi geliştirilmiştir. Bu makale, Türkiye’nin yakın tarihindeki bazı milliyetçi dergilerde Alevilik temalarının nasıl işlendiğini ve bu temaların, toplumun genel kabul görmüş değerleriyle nasıl etkileşim içinde olduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Yapılan incelemelerde, milliyetçi dergilerin Alevilik konusunu, toplumsal yapının bir parçası olarak ele aldıkları ve bu kimliği toplumdaki ayrıştırmadan bir bütünün parçası olarak gördükleri saptanmıştır. Çalışmanın temel kaynağını, yayın politikası ve yazar kadrosuyla milliyetçi görüşleri savunan *Fedai*, *Türk Yolu*, *Milli Hareket*, *Kon*, *Genç Arkadaş* ve *Büyük Türkiye*’ye *Hasret* gibi dergiler oluşturmaktadır. Bu dergiler, milliyetçi düşüncenin şekillenmesinde ve toplumsal değerlerin inşasında önemli bir rol oynamış ve Alevilik gibi toplumsal meseleleri, milliyetçi perspektiften ele alarak, bu meselelerin toplumsal kabul görmüş değerlerle nasıl bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Fikir Dergileri, İslamiyet, Alevilik, Sünnilik.

Abstract

Intellectual magazines are important media organs that shape the social, cultural and intellectual structure of societies. These magazines serve to raise the intellectual level of individuals and societies in the fields of art, literature and thought. They are historical documents in terms of reflecting the intellectual world of the period in which they are published. The intellectual magazines in Türkiye have been a critical means that monitors and directs the intellectual transformation of the country. Nationalist magazines have also adopted the ideology

Araştırma Makalesi / Künye: SARIYAR SEZAN, Canan. “Milliyetçi Dergilerin Aleviliğe Yaklaşımı Üzerine Bazı Değerlendirmeler (1940-1980)”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 115 (Eylül 2025), s. 189-204. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1657764>

* Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, E-mail: canan.sezan@batman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5374-7103

of nationalism and defended this ideology in social, cultural, political, economic and religious contexts. These magazines, while shedding light on social problems in particular, have tried to reinforce the concept of social unity through themes related to nationalism in general. Alevism has had an important place in the agenda of nationalist thought magazines with its historical and cultural dimensions. In these magazines where the subject of Alevism is discussed, a social unity idea parallel to nationalist values and understandings has been developed through the practice of coexistence of different identities present in society. This article aims to examine how the themes of Alevism has been handled in some nationalist magazines in Türkiye's recent history and how these themes have interacted with the generally accepted values of society. In the study conducted, it was determined that nationalist magazines addressed the issue of Alevism as a part of the social structure and saw this identity as a part of a whole without separating it from society. The main source of the study is magazines such as Fedai (The Devotee), Türk Yolu (The Turkish Way), Milli Hareket (The National Movement), Kon (The Kon), Genç Arkadaş (The Young Friend) and Büyük Türkiye'ye Hasret (The Longing for a Great Türkiye), which have defended nationalist views with their publication policies and staff of writers. These magazines have played an important role in shaping nationalist thought and constructing social values, and by addressing social issues such as Alevism from a nationalist point of view, and they have revealed how these issues interact with socially accepted values.

Key Words: Nationalism, Intellectual Magazines, Islam, Alevism, Sunnizm

Giriş

Yaşadığımız coğrafya, din, mezhep ve meşrep anlamında büyük bir çeşitliliğe sahip olup, bu zenginlik Türklerin geniş coğrafyasındaki tarihsel, kültürel ve dini farklılıkların bir yansımasıdır. Hem semavi dinlere mensup gayri Müslim topluluklar hem de İslam'ı farklı anlayış ve biçimlerde yaşayan mezhep ve meşrep mensupları, bu toprakların önemli bir parçasını oluşturur. Bu çeşitlilik, toplumların kültürel birikimleri, sosyal yapıları, coğrafi koşulları ve tarihsel deneyimleriyle şekillenmiş, dinin anlaşılmasında ve yaşanmasında doğal bir farklılıklar dizisini ortaya çıkarmıştır (Bulut, 2024, 224). Bu zengin dini ve kültürel çeşitlilik, Aleviliğin de tarihsel ve coğrafi bağlamda farklı biçimlerde yorumlanmasına olanak sağlamıştır. Alevilik, farklı etnik ve dini geçmişlere sahip topluluklar arasında değişik şekillerde algılanmış ve her biri kendi bakış açısıyla bu inanç sistemini tanımlamıştır. Bu nedenle, Aleviliğin tanımlanmasında ortaya çıkan çeşitlilik hem tarihsel hem de kültürel faktörlerin etkisiyle daha da derinleşmiştir. Bazılarına göre Alevilik, Orta Asya Türklerinin Şamanizm'yle özdeşir; bazılarına göre ise Kürtlerin eski dini olan Zerdüştlüğün izlerini taşır. Başka bir görüş, Aleviliğin Şiiliğin bir formu olduğu savunulur (Levent, 2019, 5). Yaygın olarak Alevilik, özellikle Hz. Muhammed ve Ehl-i Bey'e olan derin sevgi ve saygı ile tanınan, Anadolu'nun geleneksel inançlarından birini oluşturan inanç sistemidir (Subaşı, 2003, 175). Aktay'ın (2007), ifade ettiği gibi Alevilik, tarihsel olarak sabit bir forma bürünmemiş ve günümüz Aleviliği, tarihsel kökenleriyle güçlü bir bağ kuramamıştır. Bu nedenle, Aleviliği tanımlamak konusunda genel bir mutabakata varmak zordur.

Osmanlı Devleti, Sünni İslam'ı temel alan bir yönetim biçimi benimsediği için Alevi toplumu ile zaman zaman anlaşmazlıklar yaşamıştır. Ancak Osmanlı'nın son dönemlerinde milliyetçilik etkisiyle birlikte yeni bir düşünsel dönüşüm yaşanmış, milliyetçilik ideolojisi özellikle Fransız İhtilali'nin ardından yükselmeye başlamıştır. Osmanlı da bu ideolojiden etkilenmiş; Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi düşünceler, toplumu bir arada tutmaya yönelik bir strateji olarak kabul görmüştür. İttihat ve Terakki dönemiyle birlikte milliyetçilik, Türklüğün kültürünü koruma ve geliştirme düşüncesiyle daha da güçlenmiş, Alevi toplumu da bu düşünsel yönelimle şekillenen bir

bağ kurmuştur. İttihatçılar, Alevileri Türklerin öz geleneklerini en saf şekilde koruyan bir topluluk olarak değerlendirmiştir (Bakan ve Levent, 2018, 2). 20.yy. başlarında, Ziya Gökalp'in milliyetçilik anlayışının izinden giden Baha Sait ve Fuad Köprülü gibi düşünürlerin katkılarıyla, Alevilik, Türk milliyetçiliğiyle harmanlanarak “öz-Türkler” olarak tanımlanmıştır. Bu süreç, Alevilik ve Türk milliyetçiliği arasında etno-kültürel bir bağ kurmayı amaçlamıştır. Baha Sait ve Fuad Köprülü'nün çalışmalarında Alevilik, Türk halkının kökenlerine, eski inançlarına ve kültürlerine dayandırılır. Bu yaklaşıma göre, Alevilik, Ethem Ruhi Fırlalı'nın ifadesiyle “Türkmen Sünniliği” olarak tanımlanmış ve Türklerin tarihi kökleriyle özdeşleştirilmiştir (Fırlalı, 1994, 6).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yayın yapan milliyetçi dergilerin Aleviliğe ve Alevilere yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Araştırmada nitel yöntemlerden doküman analizi ve arşiv tarama teknikleri kullanılmış olup; *Fedai, Türk Yolu, Milli Hareket, Kon, Genç Arkadaş* ve *Büyük Türkiye’ye Hasret* gibi milliyetçi çizgide yayın yapan dergilerde yer alan Alevilik konulu yazılar incelenmiştir. Böylece söz konusu dergilerin Aleviliğe dair geliştirdikleri söylemler ve tutumlar sistematik biçimde analiz edilmiştir. Mevcut literatürde Alevilik üzerine yapılmış çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte, milliyetçilik ve Alevilik ilişkisinin bir arada ele alındığı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu alandaki en kapsamlı akademik çalışmalardan bazıları, Kazım Ateş’in *Türkiye’de Milliyetçilik, Yurttaşlık ve Aleviler: “Öztürkler” ve “Heretik Ötekiler”* başlıklı doktora tezi, Ramazan Levent’in *“Türk Siyasal Hayatına Etkileri Bakımından Alevilik ve Aleviler”* isimli doktora tezi ile Gönül Telek’in *Soytürkçülerden Milliyetçi Muhafazakârlığa: Türkiye’de Milliyetçi Siyasetlerin Aleviliğe Bakışı (1930–1980)* adlı yüksek lisans tezidir (Ateş, 2010, Levent, 2019, Telek, 2012). Ayrıca konuya yakın temalar etrafında kaleme alınmış çeşitli makaleler de literatürde yer almaktadır. Ancak bu çalışmayı benzerlerinden ayıran temel özellik, milliyetçi bir yayın politikası benimseyen süreli yayınların Aleviliğe dair söylemlerini doğrudan inceleyerek, bu yayınların Aleviliğe karşı sergilediği tutumu tarihsel ve içerik temelli bir yaklaşımla ortaya koymasıdır.

1. Milliyetçi Dergilerin Aleviliğe Yaklaşımı

Fikir dergileri Türkiye’de düşünce tarihinin gelişim ve dönüşümünde önemli rol oynamaktadır (Şahin ve Yarimoğlu, 2022, 11). Bu dergileri, okuyucularına belli düşünsel hedefler doğrultusunda derinlemesine içerikler sunarak, düşünce ve kültür hayatının en önemli bileşenlerinden birini oluşturur. Ayrıca, toplumsal sorunlara dair düşünceleri derinlemesine ele alarak, toplumun gündemine yeni fikirler kazandırmayı amaçlar. Dergiler, yalnızca birer yayın aracı değil, aynı zamanda toplumsal ve entelektüel hareketlerin özümsemiği, yansıtıldığı ve dönüştürüldüğü platformlardır. Bu platformlar, sistemleşmiş düşüncelerin yer bulduğu kitaplardan farklı olarak, henüz şekil almakta olan düşüncelerin gelişmesine olanak tanır ve bu düşünceleri toplumla buluşturur. Fikir dergilerinin temel amacı, toplumsal ve kültürel sorunlara dair düşünceleri geliştirmek ve bu düşünceleri geniş bir okur kitlesiyle paylaşmaktır. Bu dergiler, toplumsal olayları, sorunları ve meseleleri daha geniş bir perspektiften ele alır. Gazeteler, genellikle günlük olayları hızlı bir şekilde aktarırken, fikir dergileri bu olayları daha derinlemesine irdeler ve geniş zaman aralıklarında kalıcı etkiler bırakacak içerikler sunar. Dolayısıyla, bir fikir dergisi hem bir düşünce üretim alanı hem de toplumda değişim yaratmaya yönelik önemli bir araçtır. Bu dergiler, gazeteler ve televizyonlar gibi diğer medya araçlarıyla birlikte kamuoyu oluşturma ve toplumsal hareketlere yön verme konusunda etkin bir rol üstlenmiştir. Tanzimat’tan günümüze kadar varlıklarını sürdüren fikir dergileri, toplumun sosyal ve kamu sorumluluklarını

yerine getirme noktasında başarılı olmuş, ortaya çıkan her türlü düşünsel ve kültürel akımın öncelikli olarak yer bulduğu mecralar olmuştur. Milliyetçi Dergiler, yüzyılı aşkın bir geçmişe ve binlerce yayına sahip olup, Türk fikir dergiciliğinde önemli bir ekol oluşturmuştur. İkinci Meşrutiyet dönemiyle birlikte başlayan Milliyetçi dergi yayıncılığı, Türkiye'nin düşünsel evrimini derinlemesine etkilemiştir (Ölçekçi, 2016, 267-275).

Milliyetçi dergiler Türkiye'deki düşünsel ve kültürel hareketlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamış ve toplumsal sorunlara dair özgün bakış açıları geliştirmiştir. Özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren Türkçü-Milliyetçi dergiler, Türk kimliği, kültürü ve milli değerleri savunarak, milliyetçilik ideolojisinin yerleşmesine katkı sağlamıştır. Bu dergiler, sadece siyasete dair değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve dini meselelere dair de etkili bir dil geliştirmiştir. Milliyetçi dergilerin Alevilikle ilgili tutumları, genellikle hem Türk milliyetçiliği hem de dini kimlik açısından şekillenmiştir. Özellikle Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik ideolojisinin yükselişiyle birlikte Alevilik Türk milliyetçiliğiyle özdeşleştirilen bir inanç biçimi olarak kabul edilmiştir.

1.1. Fedai ve Alevilik

Fedai Dergisi, 1963 yılının ağustos ayında yayım hayatına başlamıştır. Derginin sahibi Ayşe Fedai Coşkun ile Kemal Fedai Coşkun'dur. Dergi çıkışı amacıyla "Allah Türk ve İslam'ı korusun" sözlerini dile getirmiş ve özellikle memleketi parçalamak isteyenlerle mücadele edeceğini ifade etmiştir (Fedai, Ağustos 1963). Milliyetçi bir dergi olan Fedai, aylık dava dergisi ve "Allah'a, Vatana ve Hürriyete" sloganıyla yayım hayatını devam ettirmiştir. İzmir'de faaliyet gösteren dergi Türkiye'de bütün abonelere dağıtılmıştır. 1970'te 55. sayısı ile yayım hayatına ara vermiştir. 9 yıl aradan sonra 1979 yılının ocak ayında tekrar faaliyetlerine başlamış ve 9 sayı daha yayımlanmıştır. Kemal Fedai Coşkun'ın 3 Aralık 1979 tarihinde İzmir'in Agora semtinde uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülmesi neticesinde Fedai Dergisi'nin yayım hayatı nihayete ermiştir.

Derginin sahibi, Kemal Fedai Coşkun'ın düşünce dünyasında milliyetçilik önemli bir yer tutmuştur. Ancak onun benimsediği milliyetçilik anlayışı ırkçılık temelli değil; Türklüğün İslamiyetle güç kazandığı ve bu iki unsurun birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğu inancına dayanmıştır (Özdemir, 2021, 90). Bu doğrultuda dergide kaleme aldığı "Sünnilik ve Alevilik Meselesi Üzerine" isimli yazısında Yavuz Sultan Selim'in Osmanlı Devleti'ni İslam aleminin lider bir konumuna getirdiğini fakat Alevilere zulmetti diye hakaretler yağdırılmasını şu şekilde eleştirmiştir: "*Yıllar sonra yine Alevi- Sünni meselesini ortaya atanlar Moskova uşağı kızıldardır.*" Coşkun'e göre, Aleviler ile Sünniler arasında bazı fikir ayrılıkları mevcuttur. Fakat bu ayrılıklar hiçbir zaman birbirlerine küsmelerini icap ettirmemiş kardeşliklerine gölge düşürmemiştir. Öz be öz Türk soyundan gelen dili, tarihi, dini bir olan insanların Sünni- Alevi diye birbirlerine düşman olmalarını mümkün görmemiş bunu düşünmenin bile yanlış olduğunu vurgulamıştır. 1966 yılında ortaya çıkan Ortaca Olaylarını¹ da İslamiyet ve

1 **Ortaca Olayları:** 1966 yılında, Muğla iline bağlı Köyceğiz ilçesinin Ortaca beldesinde meydana gelen ve başlangıçta bir arazi anlaşmazlığına dayanan olaylar, zamanla mezhep çatışmasına dönüştüğü iddialarıyla ülke gündeminde önemli bir yer edinmiştir. Bazı yazılarda ve değerlendirmelerde, bu olayların Cumhuriyet'in ilanından sonra Aleviler ile Sünniler arasında yaşanan mezhebi temele dayalı ilk çatışma olarak kabul edilmesi dikkat çekmektedir. Ancak Duman, gerçekleştirdiği araştırmada, olaya doğrudan dahil olanlar ve tanıklık edenlerle yapılan görüşmeler sonucunda, bazı kaynaklarda ileri sürülen mezhebi bir çatışma tezinin gerçeği yansıtmadığını ortaya koymuştur. Duman, basında yer

Türklük düşmanlarının ateşlendirdiğini düşünmüştür. Ortaca'da yapılan tahribatların, kadınların uğradığı tecavüzlerin, yıkılan köprülerin resmen bir işgal ordusuymuş gibi davrandığı kanaatine vararak burada Ortaca Belediye Başkanı Hüseyin Yılmaz'ın ne kadar birleştirici biri olduğunu altını çizmiştir. Alevi olan başkan Hüseyin Yılmaz, yapılan bu olayları aslında solcu diye bilinen tarafın abarttığını ve aşırı solun yazdıklarının yalan, iftira olduğunu dile getirmiştir. “*Ben Sünnilerin oyu ile başkan oldum onlar olmasa başkan da olamazdım dolayısıyla böyle aşırı solun yazdıklarına itibar etmeyiniz*” ifadelerini kullanmıştır (Fedai, 08.07.1966, 3). Meclis gündeminde de konu olan Ortaca Olayları karşısında Ankara milletvekili Hüseyin Balan, memleketin manevi ıstırapları içerisinde zaman zaman hortlatıp azdırılan ırk ayırımı ile din ve mezhep ayırımı olduğunu dile getirmiştir. Memleketin bu sorunu görmezden gelmeyen devlet adamlarının olması gerektiğini savunmuştur (TBMMZC, D.2, B.99, 139). Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in “*Türkiye’de mezhep kavgası yoktur, bunlar münferit olaylardır*” şeklindeki açıklaması da Balan'ın görüşünü destekler niteliktedir (İzmir, 2016, 69). Benzer bir yaklaşım, 1979 yılının 2. sayısında yayımlanan “Kahramanmaraş Olaylarının Ardından” başlıklı yazıda da sürdürülmüştür. 19-26 Aralık 1978 tarihleri arasında yaşanan ve kamuoyunda Alevi-Sünni çatışması olarak değerlendirilen olaylar, dergide mezhebi saiklerle değil, sol ideolojik unsurların özellikle Aydınlık Grubu'nun öncülüğünde, bilinçli olarak kurgulanan bir iç savaş provası şeklinde sunulmuştur. Ortaca ve Maraş² olayları üzerinden değerlendirildiğinde, Fedai dergisi Alevi-Sünni gerilimlerini mezhebi zeminden ziyade ideolojik manipülasyonun bir sonucu olarak görmüştür. Bu tür hadiselerin, dış güçlerin Türkiye'nin milli birlik ve beraberliğini hedef alan stratejilerinin birer parçası olduğu iddiasını ileri sürmüştür (Fedai, Mayıs 1949, 13).

1.2. Türk Yolu ve Alevilik

Türk Yolu, haftalık haber ve yorum dergisi olarak Mahmut Belenli tarafından 06 Şubat 1969 tarihinde İstanbul'da yayımlanmaya başlamıştır. *Türk Yolu*, 16 Haziran 1969 tarihinde çıkarılan 22. sayısı ile yayın hayatına veda etmiştir. Adından anlaşılabacağı üzere Türkçü- Milliyetçi bir politika izleyen derginin logosunda ise “Bütün Türkler birleşiniz” sloganı yer almaktadır. Derginin yayınlanma amacıyla, Türk milletine zarar vermek isteyen her türlü güç karşısında Türkçülük hareketinin mücadeleye hazır olduğu vurgulanmıştır (Seyhan, 2024, 184). *Türk Yolu*'nda Alevilik konusuna değinen isim İ. Hakkı Baltacıoğlu olmuştur³. Baltacıoğlu, “Türklük Bakımından Aleviler”

alan farklı söylemlere karşı, olayların temelinde aslında ekonomik çıkar çatışmalarının bulunduğunu tespit etmiştir. (Duman, 2024, s. 255).

- 2 **Kahramanmaraş Olayları:** Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en kanlı iç çatışmalardan biri olarak kabul edilen 19-25 Aralık 1978 Maraş Olayları, 19 Aralık'ta ülkücülerin yoğunlukta bulunduğu Çiçek Sinemasında, *Güneş Ne Zaman Doğacak* filminin gösterimi sırasında atılan bir ses bombasıyla ateşlenmiştir. Ardından 20 Aralık'ta Alevilerin gittiği Akın Kırathanesi'ne benzer bir saldırı düzenlenmiştir. 21 Aralık'ta sol görüşlü iki öğretmenin öldürülmesi ve 22 Aralık'taki cenaze töreninde yaşanan çatışmalarla birlikte olaylar hızla yayılmış 23 Aralık'ta ise kitlesel bir hal almıştır. Resmi rakamlara göre 111 kişi hayatını kaybetmiş, 1000'in üzerinde kişi yaralanmıştır. Yüzlerce ev ve iş yerinin tahrip edilmesiyle 26 Aralık'ta Maraş dahil 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Karaca, 2022, 428).
- 3 **İsmail Hakkı Baltacıoğlu:** 28.02.1886 yılında İstanbul'da doğmuştur. Pedagoji alanında önemli bir isim olan Baltacıoğlu, Avrupa'da eğitim araştırmaları yaptıktan sonra Türkiye'de eğitimde reformist bir yaklaşım benimsemiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve rektörlük yapmıştır. Ayrıca, Hüsn-i Hat öğretmeni olarak yazı bilimi üzerine de önemli çalışmalar yapmıştır. 1950-1960 arasında Afyon ve Kırşehir milletvekili olarak parlamentoda görev alan Baltacıoğlu, eğitimci, bilim insanı, yazar ve siyasetçi olarak çok yönlü bir kariyere sahiptir. 1 Nisan 1978'de Ankara'da vefat

başlıklı makalesinde öncelikle kendisinin Sünni bir aileden geldiğini ve Alevilere karşı sevgisizliği gönlünde taşıdığını belirterek bu kafasında kurduğu düşüncelerin yanlış olduğunu Fuat Köprülü'nün yazılarını okuyarak anladığını belirtmiştir. Baltacıoğlu Aleviliği şu sözlerle tanımlamıştır:

“Aleviler, alevi kolları olan Kızılbaşlar, Tahtacılar, Bektaşiler tanrıyı tek tanrı, yaratıcı, acıyıcı, esirgeyici olarak anlarlar. Muhammed'i Tanrı'nın gönderdiği yalvacı olarak anarlar, Kuran'ı da doğru olarak anlarlar. Bütün bunlara kayıtsızca, şartsızca inanırlar. Bu inançlar tıpkı tıpkısına Sünnilerinkidir. Bu üç inancı diliyle hem de gönlüyle doğrulayanlara “Müslüman” denir. Her kim onlara “kafir, zındık, dinsiz, imansız” diyecek olursa tanrının, peygamberinin, meleklerinin laneti onun üzerine olur. Müslümanlara Müslüman değilsin demek günahların en büyüğü, dinsizliğin kendisidir. Sünni Türkler ile Alevi Türkler arasında din bakımından hiçbir ayrılık yoktur. İkisi de Müslümandır. Ali'ye gelince, onu biz de severiz, sayarız, Alevi Türkler 'de severler, sayarlar. Alevilerin Ali sevgisinde şu özellik, şu gürlük vardır: Ali büyük peygamber İbrahim'in soyundandır. Büyük peygamber İbrahim Turani'dir, Türk'tür. Ali de Türk oğlu Türk'tür. Üstelik Ali doğrudur, iyidir, güzeldir, Türk kamu vicdanının insan değeri olarak ayırdığı, benimsediği bütün erdemler Ali'de Ali'nin kişiliğinde, hem de tüm olarak vardır. Onun için Ali Alevilerin göz bebeğidir. Öyleyse Ali yalnız Türk değil, Türklüğün sembolüdür.” (Türk Yolu, 7 Temmuz 1969, 4).

Baltacıoğlu, Aleviliğin töresine bakıldığı zaman onlar için bütün insanların eşit olduğunu görmüştür. Onlara göre herkes birbirine destek olmalı, birbirine yardım etmelidir. Bağnazlık kötü bir şeydir, sağduyu her şeyden önce gelir ve doğa sevilmelidir. Aleviler ve Kızılbaşlar hakkında yapılan eleştirilerin ise, onları yeterince tanımamaktan kaynaklandığını savunmuştur. Baltacıoğlu'nun yazdıkları neticesinde derginin Aleviliği İslam'dan ve Türklükten ayırdığını söylemek mümkündür. Dergiye göre Alevilik, Türk kimliğinin bir parçası, İslam'ın bir yorumu olarak kabul edilmiş ve Alevilere yönelik dışlayıcı söylemler net bir şekilde reddedilmiştir.

1.3. Milli Hareket Dergisi ve Alevilik

Milli Hareket Dergisi, “Aylık fikir, sanat, siyaset dergisi” olarak Kasım 1966'da on beş günde bir çıkarılmaya başlanmış ve 1968 sonlarından başlayarak Aralık 1971'e kadar aylık yayımlanmıştır. Ahmet Karabacak, Rıza Fırtına, Muammer Işın, Fethi Şekercioğlu'nun kuruculuğunda, İstanbul'da çıkarılmış ve milliyetçiliği benimseyen bir yayın politikası izlemiştir. Dergi çıkış amacını, milliyetçilik ve ahlak temelleri üzerine inşa edilen bu devletin dindeki ya da başka bir konudaki ayrılıklarla yıkılamayacağını anlatmak ve Türkiye'de Türk milliyetçiliğini muzaffer kılmak şeklinde açıklamıştır (Milli Hareket, 1 Kasım 1966, 2).

Milli Hareket Dergisi'nde Alevilik temasını ele alan kişi Niyazi Adıgüzel'dir. Adıgüzel, “Aleviler ve Partiler” isimli yazısında Alevilerin Anadolu'da Alevi, Bektaşî, Tahtacı, Türkmen, Çepni, Kızılbaş diye adlandırıldığını fakat bunların isim olarak ayrılma da öz be öz Türk olduğunu savunmuştur. Kürtçe konuşan Alevilerin de olduğunu fakat bunların da aslında Türk olduğunun ilmi olarak ispatlandığını dile getirmiştir. Adıgüzel, Alevilerin inancını şu şekilde anlatmıştır:

“Aleviler her Müslüman gibi Allah'ın birliğine, Kuran-ı Kerim'in kutsallığına, Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanırlar. Aleviler de Türk örf ve adeti canlı olarak yaşamaktadır. Fars ve Arap kültür tesirleri hemen hemen

görülmemektedir. Türk kültürü en eski şekilleri ile muhafaza edilmiştir. Alevi-Sünni ayrılığı asırlar önce Arap kabileleri arasındaki iktidar kavgaları yüzünden çıkmış ve bu olay Türklere de sirayet etmiş, kardeş kardeşe kırdırmıştır. Dünyanın iki dev emperyalist devleti Rusya ve Amerika'da Türkiye'deki bu mezhep ayrılıklarını kendi açılarından istifade edilir hale getirmek için çaba sarfetmişlerdir. Asırlarca Alevilik suç sayıldığından en haklı istekler isyan kabul edilmiş, ateşle boğulduktan, devşirme vezirlerin başına geçtiği Yeniçeriler, binlerce Türk'ü kestikten sonra, Aleviler sinmiş, tahkir edilen, hor görülen bir topluluk haline gelmiştir. Ancak Cumhuriyetten sonra nefes alan, öz yurtta üvey evlat muamelesi gören Alevileri bugün bile Müslüman kabul etmeyenlerin bulunması ne acı, memleketimiz hesabına ne tehlikeli şey. Ufak tefek hataları hoş görür ve anlayışla halletmezsek, sonuç çok acı olabilir.” (Milli Hareket, 10 Mart 1967, 13).

Adıgüzel, Aleviliği hem İslam'a hem de Türk kimliğine ait bir yapı olarak tanımlamış; bu yaklaşımıyla Alevilere yönelik önyargılara karşı çıkarak, mezhepsel ayrımcılığın toplumsal barışa vereceği zarara dikkat çekmiştir. Benzer şekilde Bulut (2024) da Aleviliği ele alırken, sadece dini yönleriyle değil; Türklerin İslam öncesi inanç ve gelenekleri, İslamlaşma süreci, Anadolu'daki dini nitelikli isyanlar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş süreci ve günümüzde yaşanan modern sorunlar gibi çok katmanlı tarihsel ve toplumsal dinamiklerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Adıgüzel, yazısının devamında siyasi partilerin Aleviler açısından olumsuz bir propaganda yaptığını ileri sürmüştür. Ona göre her partiden milletvekilleri kendi partilerinin önde gelen isimlerinin Alevi olduğunu söyleyerek, Alevileri kandırmaya çalışmışlardır.

“Birçok Alevi köyünün bile hatta İnönü'nün, Bayar'ın, Menderes'in, O. Bölükbaşı'nın vs. Alevi olduğuna inanmaktadır. Alevileri en çok kandıranlar daha fazla oy almışlar, Alevilerden de en iyi hizmet edecekleri değil, en çok oy getirecekleri Milletvekili seçtirmişler, bu oyun ihtilale kadar sürüp gitmiştir. İhtilalden sonra da devleti idare edenlerin Alevi oldukları propagandası devam ettirilmiş, C. Gürsel'in, C. Madanoğlu'nun, M. İhsan Kızıloğlu'nun alevi oldukları söylenip durmuştur. Hiç kimse de Alevi-Sünni ayrılığına ne gerek var, biz hepimiz Türk değil miyiz diyememiş herkes ayrılıktan yararlanma yollarını aramıştır.” Diyerek Alevilerin yıllarca siyasi partiler tarafından kimlikleri üzerinden kandırıldığını ve temsil edilmek yerine istismar edildiklerini savunarak, Alevi-Sünni ayrılığının hem siyasi kazanç için kullanıldığını hem de bu ayrılığın toplumsal barışı tehdit ettiğini belirtmektedir.

Adıgüzel'in üzerinde durduğu bir diğer nokta ise Birlik Partisi'nin kuruluş sürecidir⁴. Her ne kadar parti Alevi kimliğiyle öne çıkmış gibi görünse de Adıgüzel, içlerinde yakından tanıdığı ve vatanseverliğinden şüphe duymadığı bazı kişilerin bu zihniyeti taşımadığını ifade etmiştir. Ancak, parti içindeki gelişmelere de dikkat çekerek, Cemal Özbey'in Genel Sekreterlik görevinden alınması ve bununla birlikte partide bazı zorlayıcı değişikliklerin yapıldığını, bazı bölgeci unsurların önemli görevlere getirildiğini vurgulamıştır. Adıgüzel, partinin ilk kurulduğu dönemde Genel Başkan ve Genel Sekreterin “ilerici, Atatürkçü ve Türkçü” olduklarını beyan ettiklerini, ancak zamanla Birlik Partisi içinde Türkçülük kavramına karşı çıkanların sayısının

4 **Birlik Partisi (BP):** 17 Ekim 1966 tarihinde Emekli Tümgeneral Hasan Tahsin Berkman öncülüğünde kurulmuş ve Türkiye'nin siyasal yaşamında Alevi inancını temsil eden ilk siyasi parti olarak faaliyetlerine başlamıştır. Birlik Partisi, Alevilerin siyasal temsilini amaçlayan bir mezhep partisi olarak ortaya çıkmıştır. Partinin amblemi, Hz. Ali'nin Allah'ın aslanı olarak tanımlanması nedeniyle aslan figürü ve on iki imamı simgeleyen on iki yıldızdan oluşmaktadır (Çelik ve Börklüoğlu, 2024, 364).

arttığını ve bunun endişe verici bir durum yarattığını belirtmiştir. Parti amblemine dair eleştirileriyle birlikte, tüm bu gelişmelere rağmen, Birlik Partisi'nin ayrımcılık unsuru olmayacağı yönünde umutlu olduğunu da dile getirmiştir. Son olarak, Alevi-Sünni ayrılığının dış güçler tarafından kışkırtıldığını ve bu ayrımın ne devlete ne de millete bir yarar sağlamadığını belirterek, “Türk’ün Türk’ten başka dostu olamaz” sözleriyle mezhep farklılıklarının artık kapanması gerektiğine inandığını vurgulamıştır (Milli Hareket, 10 Mart 1937, 13).

1.4. Kon Dergisi ve Alevilik

Kon Dergisi, 1979 yılında ocak ayında Ankara’da Abdurrahman Öncel tarafından sadece bir sayı çıkarılabılmıştır. Gazete yayın hayatına iddialı bir giriş yaparak “Alevi’siyle Sünni’siyle, Türkmen’iyle Kürdiyle bütün canlar bir olsun! Ben, Sen, O Yok; Biz Varız” düsturundan hareketle “*dış tohumlar tarafından atılan tohumların yeşermeden kökünün kazılması* amacımızdır. Doğu bölgelerimizde ihanet çeteleri tarafından çıkarılmak istenen Kürt-Türk, Alevi- Sünni meselesi üzerinde ciddiyetle durarak; Doğu’da sevgi, saygı, bütünlük, beraberlik ve kardeşlik duygularını geliştirmek istiyoruz. Bütün Doğulu kardeşlerimizle, hiçbir ayırım gözetmeksizin aynı milletin çocukları ve aynı dinin mensupları olarak kucaklaşıp, yarının büyük Türkiye’sini hep beraber kurmak için seferber olmayı milli bir vazife sayıyoruz” diyerek yayınlanma amacını açıkça belirtmiştir. Bu bağlamda Prof. Dr. Mehmet Eröz⁵ “Alevi’siyle Sünni’siyle Bütün Canlar Bir Olsun” başlığı ile kaleme aldığı makalesinde; Alevi- Sünni ayrımının 1919’larda İngiliz kuvvetlerinin ileri gelen bir kumandanı tarafından Lord Curzon’a bir rapor göndererek, bu çevredeki Şiiler ile Sünniler arasında eski bir geçimsizlik ve soğukluk bulunduğunu, bunu daha da kızıştırarak lehlerine kullanabileceklerini bildirmiştir (Kon, 1 Ocak 1979). Soğuk Savaş sürecinin devam ettiği bir ortamda fikir üretmeye gayret gösteren Eröz, milliyetçi bir fikir adamı olarak Alevilik konusunda ayrıştırıcı değil bütünleştirici olmanın önemi üzerinde durmuştur (Orta, 2023, 84).

Yine aynı dergide Dersim Mebusu Diyar Ağa’nın fotoğrafı ile birlikte “Aslımız ve Neslimiz Birdir” diyerek kardeşlik vurgusu yapılmış ve şu ifadelerle yer verilmiştir:

“Bizim içimizde ayrımız gayrımız yoktur. Hepimiz biriz kardeşiz. Her kişinin beş-on oğlu olur. Birinin adı Hasan, birinin adı Ahmet, birinin adı Hüseyin, birinin adı Mehmet olabilir. Fakat hep bir insandırırlar. Hepsi bir ananın bir babanın oğludurlar. Biz öyleyiz. Ayrımız gayrımız yoktur. Dinleri, diyanetleri birdir. Ama düşmanlar bizi birbirimize saldırtmak için tuzaklar kuruyorlar. Sen şöylesin, ben böyleyim diye hile yapıyorlar. Biz kardeşiz biz birbirimizle övünürüz. Tanrı birdir. Muhammed O’nun elçisidir. Ve Tanrı doğruların temsilcisidir” (Kon, 1 Ocak 1979, 7). *Kon Dergisi’nde* Şadillili Vedat “Oyunlarını Bozacağız” başlıklı yazısında yıllardan beri emperyalist devletlerin Türkiye üzerinde oynadıkları oyunların had safhaya geldiğini, bu güzel vatana nifak tohumlarının ekildiğini dile getirerek

“Türkiye’nin güçlenip kuvvetlenmesini istemeyen mihraklar Doğu ve Güneydoğu

5 Prof. Dr. Mehmet Eröz: (1930- 20 Haziran 1986): İstanbul Ticarî İlimler Akademisi’nden 1955’te mezun olmuştur. 1958’de İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı Enstitüsünde Yüksek lisansını yapmış ve Şeker Fabrikaları A.Ş.’de bir süre müfettiş olarak görev almıştır. 1961’de İktisat Fakültesinde Z. Fahri Fındıkoğlu’nun asistanı olmuştur. “Göçebe Ekonomisi ve Türk Göçebelerinde İçtimai Organizasyon” adlı doktora teziyle, 1965 yılında sosyoloji doktoru unvanını alıp, Marksizm, Leninizm ve Tenkidi adlı teziyle 1971’de doçent olmuştur. Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilik adlı teziyle de 1977’de profesör olmuştur. Çeşitli dergilerde de bu konularla ilgili yazılar yazmıştır (Tanrıverdi, 2021, s. 2).

Anadolu bölgelerinde, Alevi-Sünni, Kürt-Türk ayrımını körükleyerek, bu bölgeleri emperyalist devletlere peşkeş çekmek için yoğun çaba sarfetmektedirler. Bu bölge insanların Kürt diyerek Türk'ten ayrı Alevi diyerek İslam'ın dışında göstermeleri az da olsa etkisini göstermiştir... Bizler kendimizi Türk'ten ayrı bir millet olarak kabul etmiyoruz, Doğulusuyla- Batılısıyla- Sünni'siyle- Alevi'siyle, Türkmen'iyle- Kürdiyle Türk milleri bir bütündür, parçalanamaz” diyerek kardeşlik mesajı vermiştir (Kon, 1 Ocak 1979). Ayrıca dikkat çekmek üzere edebî bir dille toplumsal birleşmeyi ve kardeşliği savunmuş, şiirle bu mesajı daha güçlü bir şekilde iletmıştır. “Bayram Et Haydi Kucaklaş Alevi Sünni Kızılbaş” başlıklı şiirde ayrılık tohumları ekenlere karşı duyulan öfke dile getirilmiş, milletin birliğini savunan bir dizi güçlü imgeler kullanılmıştır:

“Saz ve söz ehlinden bir garip ozan milletin içine ayrılık tohumları ekenleri gördü;
Geçmişini, geleceğini, töresini, imanını... İnkâr edip soysuzluğa baş çekenleri gördü;
Alevilik, Sünnilik, Kızılbaşlık... diye Oğuz boylarının ocağına incir ağacını dikenleri gördü;

Düşmanlarca kandırılıp kardeş kanı dökenleri gördü;

Bağırsa duyulmazdı, duyanlar ayılmazdı.

Gönlü ve gözleri doldu; dede yadigârı sazını duvardan aldı,

Kendisi bin yıl önceki bir Alp- Eren, sazı da Kopuz oldu;

Gözlerinin ve gönlünün dolusu ile milletine seslenip çaldı...çaldı...çaldı...

Kanayan yarayı tuzladı, ağladı, sızladı...

Oğuz boylarını Oğuzladı, birlik ve dirlik üstüne kopuzladı, ayrılığı ve gayrılığı topuzladı...

şeklinde serbest ölçülü bir şiir kaleme alırken bir de dörtlük halinde ekleme yapmıştır:

Ta ezelden hür milletiz,

Soyu sopy gür milletiz

Kandan, candan bir milletiz

Bir temel, bir duvar, bir taş

Alevi, Sünni, Kızılbaş!

Aynı mayadan yoğrulur,

Türk, Türkmen diye çağrılır

Aynı kibleye doğrulur...

Secdeye konan aynı baş

Alevi, Sünni, Kızılbaş!

Dedemiz bir torunlarız

Dün, bugün, yarınlarız,

Yüceleriz, derinleriz...

Yunus Emre, Hacı Bektaş

Alevi, Sünni, Kızılbaş! diye devam eden dörtlüklerde bile birlik beraberlik duygusuna vurgu yapılarak Alevi-Sünni, Kızılbaşlık gibi kimliklere dayanan ayrımların aslında bir yanılısıma olduğu ve bu farklılıkların öne çıkarılmasının, toplumun bütünlüğüne zarar verdiği fikrini zikretmiştir.

1.5. Büyük Türkiye'ye Hasret ve Alevilik

Büyük Türkiye'ye Hasret, 1975 yılında Ankara'da yayımlanmaya başlamış ve 5. sayıya kadar *Hasret* ismiyle, 5. sayıdan itibaren *Büyük Türkiye'ye Hasret* ismiyle yayım hayatına devam etmiştir. Dergi, logosunun altında “İslamiyet ruhumuz, Türklük Bedenimizdir” sloganını benimsemiştir. Derginin basılması ve dağıtılması 7 Mayıs 1979 tarihli 40. sayısından sonra sıkıyönetim uygulamaları doğrultusunda yasaklanmıştır.

Dergi, yayına başladığı ilk günden itibaren milli ve İslami esaslara dayalı bir halk bilinci inşa etmeyi amaçlamıştır. Derginin yayın politikasıyla aynı görüşü benimseyen yazar Melih Gökçel, tarihine, kültürüne, diline ve dinine saygı göstermeyen devletlerin tarihten silinmeye mahkûm olacağını savunmuş, bu ilkeler doğrultusunda Türk milletinin varlığını sonsuza dek sürdürmesi ve güçlü bir şekilde var olması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, Türk milliyetçiliği, esasen, her yaşta Türk bireyinin ister kadın ister erkek olsun, tarihini, geleneklerini, kültürünü ve İslam'ı en iyi şekilde öğrenmesini bir görev olarak ortaya koyar. Ancak ne yazık ki, son elli yıl boyunca milliyetçi düşüncenin iktidar olamaması nedeniyle, Türk toplumunun milliyetçi ve İslami esaslara dayalı eğitimi büyük ölçüde ihmal edilmiş ve bu durum, bir dizi toplumsal sorunla birlikte bölgeselcilik, mezhep çatışmaları ve azınlık ırkçılığı gibi toplumsal yapıyı zayıflatan hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Diğer taraftan dış düşmanların da zararlı ve yıkıcı faaliyetlerini artırdığını bunlara karşı gelmek için ise en önemli yolun milli ve İslami esaslara dayalı bir şekilde halka eğitim verilmesi gerektiğini savunmuştur (Hasret, Mayıs 1975).

Derginin 1978 yılı Ekim sayısı kapak sayfasında “Alevi-Sünni Çatışması mı Emperyalizmin Kışkırtması mı?” ifadeleri yer almaktadır. Yazarı belli olmayan bu yazıda Sivas'ta⁶ meydana gelen olaylar üzerinden Alevi- Sünni ayrımı yapılarak sanki mezhep kavgası varmış gibi gösterilmesi yanlış bulunmuştur. Yazara göre,

“Sivas, Elâzığ, Malatya gibi illerde vuku bulan olaylar, sağ-sol kavgalarını aşan bir mahiyet taşımaktadır. Çünkü Anadolu'nun Türkleşmesinden itibaren Alevi-Sünni bir arada yaşayıp gelmiştir. Dili, kültürü, tarihi ve dini bir olan insanlar nasıl oluyor da 20. asır sonlarında birbirlerine düşüyorlar? Herkesin inancını yaşamakta, ibadetini yapmakta hür olduğu bir çerçeve içinde mezhep kavgasına girmek dışardan bakınca anlaşılması güç gibi geliyor. Yüzeyde mezhep kavgası gibi görünen olayların aslında bir mezhep taassubu yoktur” diyerek devamında Alevilik üzerine birtakım tespitlerde bulunmuştur. Alevilikte sistemli bir bütünlüğün olmadığı, her bölgede farklılıkların mevcut olduğuna değinmiştir. Dolayısıyla böyle bir bütünlük bulunmamasından kaynaklı Alevi inançtaki vatandaşların zihinlerini bulandırmak ve inançlarını saptırmanın kolay olduğu özellikle de komünistlerin bu kolaylığın farkına varıp, kullandıklarını belirtmiştir. Yazar burada farklı bir çıkarımda daha bulunarak komünistlerin Alevi vatandaşlar arasında propaganda yaparken en çok “Dede”lerden mukavemet gördüklerini dile getirmiştir. Çünkü Alevi toplumlarda “Dedelik” müessesesi belirli ölçüler içerisinde dini otoriteyi temsil etmektedir. Dedelerin köy halkından topladığı ve adet haline gelmiş bulunan “Hakullah”⁸ payını dillerine

6 **Sivas Olayları:** Literatürde 3-4 Eylül 1978 tarihlerinde Sivas'ın Alibaba Mahallesinde meydana gelen 12 kişinin ölümü, 200'den fazla kişinin yaralandığı Alevilere yönelik saldırılar olarak geçen olaylar sırasında 100 üzerinde iş yeri ve konut tahrip edilmiş 75 kişi de tutuklanmıştır (Bandoğlu, 2016, s. 583., Karaca, 2022, s. 430).

7 **Dede:** Alevi cemaatlerin tabi oldukları din adamları (Uludağ, 1994, s. 76).

8 **Hakullah:** Arapça Allah'ın hakkı demek olan Hakullah, Dedelerin, rehberlerin veya Babaların nezdinde “Allah'ın rızasını” gözeterek verilen bir tür destek ve karşılıksız yardımdır (Ağaoğlu ve

dolayarak dedelerin, köylüyü sömürdüğünü propaganda etmişlerdir. Gittikleri köylerde, köylüleri Hakullah vermemek için direnmeye çağırmışlardır. Görüldüğü üzere komünizm hareketi bütün fraksiyonları ile Alevileri bünyesine çekmeye çalışmaktadır. Yine Alevi vatandaşların bulundukları illerde ortaya çıkan olayların komünistler tarafından Alevi-Sünni çatışması olarak yansıtıldığını ifade etmiştir. Bu noktada milliyetçi vatandaşların bu olaylar üzerinde hassasiyetle durmasını her fırsatta Alevi vatandaşlarla yakın ilişkiler kurmayı, kışkırtmaları etkisiz hale getirmeyi ve hiçbir zaman mezhep münakaşasına döndürmemeyi önermiştir. Alevi vatandaşları ise bu propagandaların altında yatan çirkin emelleri iyi tanımaya çağırmıştır. Burada özellikle herkesin inancını yaşamakta hür olduğunu ve kimsenin inançlarından ötürü ayrı tutulmayacağını altını çizmiştir (Büyük Türkiye'ye Hasret, Ekim 1978, 4).

1.6. Genç Arkadaş ve Alevilik

Genç Arkadaş Dergisi, ilk sayısını 1 Ocak 1975 tarihinde çıkarmıştır. İstanbul'da 24 sayı çıktıktan sonra yayın hayatını sonlandıran derginin sahibi Mustafa Verkaya'dır. "Uğraşımız Türk insanını mutlu, Türk Devletini güçlü kılmaktır" denilerek derginin çıkış amacı gözler önüne serilmiştir. Bu bağlamda Mehmet Bulunmaz, "Alevi- Sünni Ayırımı" adı ile kaleme aldığı yazısında mezhep tartışmalarının körüklenmesine sebep olanların sol basın tarafından galeyana getirildiğini iddia etmektedir. Çünkü parçala-sömür taktiği, göz konulan toprakların insanlarına belirli aşamalarla tatbik edilir. Çeşitli kılıklar altındaki emperyalizmin ülkeleri sömürebilmesi için milli bütünlüğün parçalanması lazımdır. Bulunmaz kendi deyimiyle ülkücülerin gözünden Alevi-Sünni davasına bakıldığında yüzyıllar boyunca Anadolu insanının kanının akmasına sebep olan meselenin aslında Türklerle bir ilişkisinin olmadığını ifade ederek Alevi-Sünni olarak ayrılığın sebebini şu sözlerle açıklamıştır:

"Hz. Ali ve Muaviye arasında halife olma konusunda uyuşmazlıklar çıkmış, çeşitli entrikalarla kan dökülmüştür. Neticesinde İslam dünyası için ızdırap kaynağı olan Kerbela Olayı meydana gelmiştir. Millet Alevi- Sünni diye parçalanmıştır. Biz Türklerin İslamiyet'i kabulü ise bundan asırlar sonradır. Buna rağmen, bizimle ilişkisi olmayan dava bu vatani da alev alev yakmış, nice yüz bin Türk'ün ocağını yakmıştır. Öz be öz Türk evlatları birbirinden öylesine koparılmış, öylesine uzaklaştırılmış ki, kanayan yaralara merhem fayda etmemiştir. İki Oğuz Türk'ü biri diğerine en küçültücü addettiği sıfatla "yezit" diye hitap ederken, diğeri de onu "kızılbaş, sıraç" diye horlamış, cemiyet dışına itelemiştir. Yan yana iki insan, iki komşu, iki köy birbirini lanetlemiş, suçlamış, her fırsatta ezmiş, ezilmişlerdir. Yüzyıllar boyu Türk, Türk'ü yok etmek için kuyulara doldurup öldürmüştür..." diyerek aslında bu ayrımın emperyalist güçler tarafından körüklendiğini fakat Türk gençliğinin Alevi-Sünni ayrımı yapmadığını ve iki tarafı da bir bütün olarak gördüğünü dile getirmiştir. Yine aynı dergide bir başka yazar tarafından kaleme alınan makalede bu sözleri destekler nitelikte emperyalizmin gücünün Türkleri parçalamaya yetmeyeceği vurgulanmıştır. Milliyetçi gençler sayesinde Türklükten ve İslamiyet'ten ayrı bir şekilde mütalaa edilmeye çalışılan Alevi-Sünni meselesinin gerçek yüzü aydınlanacak ve düzenbazların oyunu bozulacak diyerek kardeşin kardeşe vurdurulmayacağını altını çizmiştir (Genç Arkadaş, 15 Temmuz 1975, 4).

Sonuç

Milliyetçi dergilerde Alevilik konusu genellikle bir kimlik sorunu değil, bütünleşme ve kardeşlik vurgusu üzerinden ele alınmıştır. Alevi-Sünni ayrımının, emperyalist güçler tarafından kışkırtılan yapay bir çatışma olarak görülmesi, bu dergilerdeki yaygın bir görüş olmuştur. Alevilik, çoğu zaman Türk kimliği ile özdeşleştirilmiş ve bu kimliğin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Alevilikten milliyetçi bir bakış açısıyla, ayrımcılığa dayalı bir kimlik inşa edilmek yerine, kültürel zenginlikler ve toplumsal birlik vurgulanmıştır.

Bu milliyetçi yayınlar, Alevi-Sünni ayrımının sona erdirilmesi gerektiğini savunarak, Türkiye’deki dini ve mezhebi çeşitliliğin, halkın birleşmesi için bir engel değil, zenginlik olarak görülmesi gerektiği düşüncesini işlemektedirler. Milliyetçi dergilerdeki bu yaklaşım, halkın birlik ve kardeşlik duygusunu pekiştiren önemli bir mesaj sunmaktadır.

Fedai Dergisi, Alevilerle Sünniler arasındaki çatışmaların yanlış yorumlandığını ve dış güçlerin etkisiyle büyütüldüğünü belirtmiştir. *Türk Yolu* ve *Milli Hareket* dergileri de benzer şekilde Aleviliği, Türk milletinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmiş ve dini farklılıkların, Türkçülük temelinde birleştirici bir unsur olabileceğini savunmuştur.

Kon Dergisi ve *Büyük Türkiye’ye Hasret Dergisi* gibi diğer milliyetçi dergiler de Alevi-Sünni ayrımının bir dış müdahale sonucu ortaya çıkmış yapay bir sorun olduğunu ve Türk milletinin birleşik bir şekilde hareket etmesinin gerektiğini savunmuşlardır. Bu dergilerde yer alan yazılar, Alevilik ve Sünnilik arasındaki geçmişteki uyumun hatırlatılması ve bu uyumun yeniden tesis edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Sonuç olarak, milliyetçi dergiler, Alevilik ve Sünniliği, Türk milletinin bütünlüğü açısından bir tehdit değil, birer tamamlayıcı öge olarak görmüş ve mezhebi çatışmaların toplumsal barışa zarar verdiğini öne sürmüşlerdir. Bu dergilerin düşünsel katkıları, dönemin milliyetçi akımlarının dinamiklerini ve Alevi-Sünni meselelerine yaklaşımını anlamak açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Kaynaklar

Süreli Yayınlar

Fedai (1963-1979)

Genç Arkadaş (1976-1978)

Hasret- Büyük Türkiye’ye Hasret (1975-1979)

Kon (1979-1979)

Milli Hareket (1966-1974)

Türk Yolu (1969-1969)

Tetkik Eserler

Ağaoğlu, Gökhan ve Çelik, Hasan. “Alevilik-Bektaşiliğin Değişen Yüzüne Tutulan Bir Ayna Olarak: Hakk Lokması “Hakkullah”, Editör: Arslan Karaoğlu, İlahiyatta Güncel Araştırmalar, Gece Kitaplığı, Ankara.2023.

Aktay, Yasin. “Sosyo-Kültürel ve Politik Yönleriyle Alevilik Üzerine Notlar”, *Milel ve Nihal*, 4 (1), (2007), ss.57-76.

Altın, Hamza. “II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Onun Eğitim ve Eğitimci Kavramları ile İlgili Düşünceleri”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55), (2014), 219-252.

Ataş, Kâzım. “Türkiye’de Milliyetçilik, Yurttaşlık ve Aleviler: “Öztürkler” ve “Heretik

- Ötekiler”, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Bakan, Selahattin ve Levent, Ramazan. Tek Parti Dönemi Alevi Politikası. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 2018, 1-15.
- Bandoğlu, Zeyyat. “Maraş Olaylarının Bütünsel Yaklaşım Modeli ile Analizi”. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(15), (2016), 573-606.
- Bulut, Halil İbrahim. “Anadolu Aleviliğinin Temel Sorunları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 108, (2024), 223-244.
- Çelik, Fatih ve Börklüoğlu, Levent. “Türk Siyasetinde Alevi Kimliğinin Politik Temsil Deneyimi:(Türkiye) Birlik Partisi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 112, (2024), 353-374.
- Fırlalı, E. Ruhi. *Geçmişten Günümüze Halk İnançları İtibariyle Alevilik Bektaşılık*, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 1994.
- İzmir, Hüseyin. *Türkiye’de Etnik Çatışma ve Toplumsal Hafıza: 1966 Ortaca Olayları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Karaca, Yaşar. “Kahramanmaraş’ın Tarihinde Karanlık Dönem 1978 Maraş Olayları”. *The Journal of Social Sciences*, 57(57), (2022), 427-447.
- Karakoç, Sezai. “Hâtralar”, XLIV Ankara: 1989 Diriliş, 44, 6-7.
- Levent, Ramazan. *Türk Siyasal Hayatına Etkileri Bakımından Alevilik ve Aleviler*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Orta, Fatih. “Mehmet Eröz’ün Alevilik Araştırmaları Üzerine”, *Ahmet Yesevi Dergisi*, C.1, S.2, 2023, ss. 73-86.
- Ölçekçi, Haluk. “Milliyetçi Fikir Dergiciliği Yayınlar Bibliyografyası”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, (2016), 266-297.
- Öz, Asım. “Hassas Bir Muhalefet Politikası: Geçiş Sürecinde Dindar-Milliyetçi Dergiler”, “İslam’ı Uyandırmak” Çok Partili Yaşama Geçilirken İslamcı Düşünce ve Dergiler 2. Cilt, Editör: Lütfi Sunar, İlem 2018.
- Özdemir, Nur. *Fedai Dergisi Çerçevesinde Millilik ve İslam*, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Seyhan, Özlem. “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Sağ ve Sol Cenahta Milliyetçilik ve Hümanizm Anlayışı: Türk Yurdu Dergisi ile Yurt ve Dünya Dergisi Ekseninde Bir Karşılaştırma”. *Atatürk Yolu Dergisi*, 74, (2024). 182-198.
- Subaşı, Necdet. “Anadolu Aleviliği Üzerine”. *Bilimname: Düşünce Platformu* 1/1 (2003), 175-195.
- Şadilli, V. “Oyunlarını bozacağız”, *Kon Gazetesi*. S. 14. 1 Ocak 1979.
- Şahin Ahmet, Emin Yarımoğlu. (Ed.) *Milliyetçi Fikrin Sesi: Türkçü Dergiler*. İstanbul: Bozkurt Yayınları. 1. Baskı. 2022.
- Tanrıverdi, Ali. “Sosyolog Mehmet Eröz’ü Yeniden Okumak ve Hatırlamak” *AHBVÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, (5), (2021), 1-11.
- TBMMZC, D.2, B.99, s.139.
- Telek, Gönül. *Soytürkçülerden Milliyetçi Muhafazakârlığa: Türkiye’de Milliyetçi Siyasetlerin Aleviliğe Bakışı (1930–1980)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Uludağ, Süleyman. “Dede”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, (1994) C.9, s. 76.

Ek.1. Türk Yolu Dergisi.

Extended Abstract

Intellectual magazines are important publications that shape the social, cultural and intellectual structure of societies. These magazines aim to raise the intellectual level of individuals and societies by reflecting the art, literature and intellectual world of the period in which they are published. The intellectual magazines in Türkiye, on the other hand, have undertaken not only the intellectual environment of the period but also the social transformation and the guidance of this transformation. In this context, nationalist magazines in Türkiye have developed ideas for strengthening social unity by defending the ideology of nationalism in social, cultural, political, economic and religious contexts. In particular, these magazines have tried to produce values for the practice of living together in parallel with the understanding of nationalism, while addressing social problems through themes related to nationalism.

The issue of Alevism is an important theme on the agenda of nationalist thought magazines and is treated as a part of the social structure. In nationalist magazines, Alevism has been examined in a broad framework with its historical and cultural dimensions, and it has been emphasized that social identities should live together in a complementary way. These magazines, while approaching the issue of Alevism, have argued that this identity should be accepted as a part of national unity without being separated from society. The way nationalist magazines approach Alevism helps us understand how it interacts with the accepted norms of social values. In these magazines, it is seen that Alevism is presented as an identity that strengthens the understanding of social peace and unity in a way that is compatible with nationalist ideas.

The main source of this study was magazines that defended nationalist views and aimed to spread these views to a wide audience with their publication policies. In this context, magazines such as Fedai (The Devotee), Türk Yolu (The Turkish Way), Milli Hareket (The National Movement), Kon (The Kon), Genç Arkadaş (The Young Friend) and Büyük Türkiye'ye Hasret (The Longing for a Great Türkiye) have been examined in detail. These magazines, which played an important role in the formation of nationalist thought and the construction of social values in Türkiye, not only defended nationalism, but also addressed social issues, especially social identities such as Alevism, from a nationalist perspective, revealing how they interact with socially accepted values. Alevism has historically held an important place in Türkiye as a social, cultural and religious identity. The magazines that form the subject of the study treat Alevism as an identity and as a part of the social structure, and argue that it is an element that reinforces national unity. These magazines aimed to develop a practice of living together by addressing issues related to Alevism in harmony with other identities in society. In particular, it has been a common view in these magazines that the Alevi-Sunni separation is seen as an artificial conflict provoked by imperialist powers. Alevism has often been identified with Turkish identity and accepted as a part of this identity.

This article aims to examine how the themes of Alevism were handled in nationalist magazines in Türkiye's recent history and how these themes interacted with the generally accepted values of society. As a result of the studies carried out, it allows us to understand the relationship between the way nationalist magazines handle the subject of Alevism and social structure and cultural identities. While nationalist magazines evaluate Alevism as a part of the nationalist ideology, instead of excluding the Alevism identity, they have accepted this identity as an element of national unity. The themes of Alevism in these magazines are based on an understanding that strengthens the practice of social coexistence and advocates that different identities can coexist in harmony.

As a result, nationalist magazines viewed Alevism and Sunnism not as a threat to the integrity of the Turkish nation but as complementary elements, and argued that sectarian conflicts harmed social peace. The intellectual contributions of these magazines constitute an important source for understanding the dynamics of the nationalist movements of the period and their approach to Alevi-Sunni issues.